

Motion till riksdagen 2013/14:Ub572

av **Ibrahim Baylan m.fl. (S)**

Politik för högre utbildning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska vara en ledande kunskapsnation.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av högskolelandskapet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om högre mål för andelen unga med högre utbildning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett kvalitetsutvärderingssystem som håller internationell standard.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om investeringar i höjd kvalitet, omfattningen av undervisningen och fler praktikplatser.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en bättre arbetslivskoppling.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fler relevanta sommarkurser som ett steg mot ett treterminssystem inom högskolan.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om studentmedarbetarskap.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en viss andel av studieplatserna bör öppnas för uto-meuropeiska studenter och att utgångspunkten ska vara att dessa studier är avgiftsfria.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en öppen utbildningskultur.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om broar mellan högskola och yrkeshögskola.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att göra en översyn av antagningssystemet till högre utbildning.

Fel! Okänt namn på

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om breddad rekrytering.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att arbetslivserfarenhet ska vara meriterande vid tillträde till högskola och universitet.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett nytt snabbspår in i högskolan för invandrade akademiker.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge alla lärosäten i uppdrag att samverka med arbetsmarknadens parter och staten för att garantera vidareutbildning för yrkesverksamma.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om jämställdhet och kunskap om genus.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om pedagogisk utveckling.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett starkt studentinflytande.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att studiestöd ska ge alla en reell möjlighet att studera oavsett ekonomisk situation.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om trygghetssystem för studenter.¹

¹ Yrkande 21 hänvisat till SfU.

Vår syn på högre utbildning i Sverige

Sverige ska vara en ledande kunskaps- och forskningsnation. De människor och nationer som är bäst förberedda att möta den allt snabbare globaliseringen kommer att kunna hävda sig bättre i framtiden. För att stå starka måste vi konkurrera med hög kompetens och goda arbetsvillkor – inte med låga löner. Utbildning och forskning har därför central betydelse för välfärdens tillväxt och utveckling. Satsningar på utbildning på alla nivåer bryter väg för en kunskapsbaserad ekonomi. För att nå dit måste vi öka investeringarna i högre utbildning och öka samverkan mellan stat, näringsliv, fackliga organisationer, universitet och högskolor.

Kunskap och bildning vidgar också vyer och bidrar till personlighetsutveckling. För socialdemokratin handlar bildning bland annat om självständighet, kreativitet, kritiskt tänkande, problemformulering och reflektion. Det handlar också om att kunna söka och värdera kunskap på vetenskaplig nivå och att förmedla och utbyta kunskaper med andra. Bildningsbegreppet bör präglade all högskoleutbildning.

Utbildning är en avgörande förutsättning för att befästa demokratin och utjämna olikheter i fördelningen av välfärd, inflytande och möjligheter till att aktivt delta i samhället. Alla människors rätt till kunskap och utveckling är utgångspunkt för socialdemokratisk utbildningspolitik. Kunskapsområdet ska stå öppet för alla.

Kunskap blir inte mindre för att den delas av fler – tvärtom. Tillväxt och välfärd förutsätter en hög utbildningsnivå i hela befolkningen. Kunskapssegregation innebär att samhället inte tar vara på alla de människor och de kunskaper som finns i samhället. Ojämlikheter i tillgången till utbildning betyder dessutom ojämlikheter i makt både över det egna livet och i samhället. Utbildningspolitiken är därför central för en framgångsrik fördelningspolitik.

För att ett litet land som Sverige ska kunna leva upp till dessa höga ambitioner behöver den nationella politiken för högre utbildning möjliggöra mångfald, variation och olikhet. Det räcker inte att från statligt håll enbart satsa på att skapa en handfull elitinstitutioner som backas upp av statliga anslag för grundutbildning och forskning. Det är varken en långsiktig lösning på de framtida samhälleliga kunskapsbehoven eller svaret på hur man skapar kvalitet i såväl grundutbildning som forskning. Sverige behöver såväl stora breda universitet som specialiserade och mindre högskolor.

De nya universiteten och högskolornas möjligheter att utvecklas och nischas sig är således också avgörande. Dessa lärosäten har därutöver stor betydelse för utvecklingen av det regionala näringslivet och samhället. Även de nya universiteten och högskolorna måste ges möjlighet att utveckla sin forskning och utbildning så att de kan erbjuda de bästa utbildningarna till studenterna och goda forskningsmiljöer för forskarna. Att plocka bort resurser från dem är ett steg i helt fel riktning. De kommande åren behövs i stället målmedvetna satsningar på dessa lärosäten, som bedriver viktig utbildning och

Fel! Okänt namn på

forskning med täta band till det regionala näringslivet och den regionala arbetsmarknaden.

Vi ser också ett behov av att göra en översyn av högskolelandskapet. Vi behöver en nationell översyn som tar ett helhetsgrepp på lärosätenas möjliga profilering, utveckling och deras olika uppdrag och uppgifter i högskolelandskapet med syfte att stärka den högre utbildningen i Sverige och undvika godtyckliga förändringar. En sådan översyn ska naturligtvis ske i tät dialog med landets lärosäten.

Vi har inte råd att tappa jämfört med andra länder

Med de ambitioner vi har för Sverige – att bli en alltmer kunskapsbaserad ekonomi – så kommer det att efterfrågas fler akademiskt utbildade. En växande andel av jobben kommer att kräva en högre utbildning. Vi ser därför ett behov av fler högskoleutbildade. Sverige bör ha som mål att tillhöra de länder i världen som har högst andel högskoleutbildade och antalet högskoleplatser bör därför bli fler. Vi har inte råd att tappa i andel välutbildade jämfört med andra länder.

I stället innebär dagens högskolepolitik att en allt lägre andel av de elever som tar studenten kan gå vidare till högskolestudier, även om möjligheterna för dem som av olika skäl vill påbörja sina studier senare i livet försämrats ännu mer. Vi riskerar att få en förlorad generation ungdomar som inte kom in på högskolan trots att de har både behörighet och intresse. Det är inte rimligt att chansen att få studera ska påverkas av vilket år man är född.

Inom ramen för Europa 2020 har Sverige ett mål för andelen 30–34-åringar med minst två års eftergymnasial utbildning. Det är av regeringen satt till 40–45 procent. Redan 2011 hade 47,5 procent av den svenska befolkningen i åldrarna 30–34 år sådan utbildning enligt Eurostats uppföljning. Regeringens mål är lägre än dagens faktiska nivå och överträffat ett helt decennium i förväg. Det är tydligt att Sverige har allt för låga ambitioner för den högre utbildningen. Andra länder har inte lika låga ambitioner som vi. Tolv OECD-länder har i dag en större andel högskoleutbildade unga än Sverige. Att fortsätta dra ned så mycket på antalet högskoleplatser i det läget riskerar Sveriges framtida konkurrenskraft. I stället behövs fler platser på högskolan och yrkeshögskolan.

Vårt mål är att hälften av 30–34-åringarna ska ha genomgått en minst tvåårig högre utbildning (högskola och yrkeshögskola) år 2020. Det innebär en ökning från drygt 43 procent till 50 procent år 2020.

Alla som vill och är behöriga borde ha möjlighet att studera på yrkeshögskolan eller högskolan. Andelen yrkesverksamma som återkommer till högskolan för att vidareutbilda sig bör också öka. Det kräver att platserna ökar. Tillfälliga platser som tillförs och sedan dras tillbaka är inte ett effektivt sätt att använda statens utbildningsresurser. Lärosätenas planeringsförutsättningar

försämras och det är till exempel inte möjligt för ett lärosäte att starta en flerårig utbildning, trots att det kan finnas sådana behov, om finansieringen bara är löst för halva utbildningstiden. Vi investerar i fler högskoleplatser, bland annat 1 000 fler platser på förskollärarytbildningen.

Investering i höjd kvalitet

Anslagen till den högre utbildningen har urholkats under en längre tid. Det har drabbat både studenter och anställda. Därför måste kvaliteten i högskolan lyftas, särskilt inom de ämnesområden som i dag har liten andel lärarledd tid. På många utbildningar, inte minst inom lärarutbildningen och inom samhällsvetenskap och humaniora, behöver studenterna fler föreläsningar och seminarier, och uppsatsstudenter behöver mer tid med sina handledare.

När det gäller lärarutbildningen visar TCO i sin rapport att 24 procent av lärarstudenterna har 5 timmar eller mindre undervisning i veckan. Studietiden per vecka är i snitt 28 timmar på lärarutbildningen.

Heltidsstudier ska motsvara heltid. Studenter ska i snitt studera 40 timmar/vecka för att klara kraven i utbildningen. Därför vill vi se en kvalitets-satsning på lärarutbildningen. Vi vill sätta fokus på fler lärarledda undervisningstimmar. Det ställer högre krav på studenterna men det ger också ett bättre stöd till dem och en högre kvalitet i utbildningen. Kvalitets-satsningen ska användas till att öka den lärarledda undervisningstiden, höja kraven och antalet studietimmar studenterna lägger ned till 40 timmar i veckan. En höjd utbildningskvalitet för lärarstudenterna kommer förbereda studenterna bättre för yrkeslivet samtidigt som utbildningens attraktivitet höjs.

Det är dessutom brist på disputerade lärare vid flera av landets högskolor. Urholkningen leder också till sämre villkor för de anställda. Universitetslärare ska inte behöva betala i form av obetald övertid eller sämre löneutveckling. Andelen disputerade lärare inom svenska universitet och högskolor bör öka för att leva upp till krav på forskningsanknytning och att all högskoleutbildning ska vila på vetenskaplig grund. Vi menar att det är i mötet mellan student och lärare som studenten kan utveckla de kunskaper som en akademisk utbildning ska innebära. Särskilt angeläget är detta för studenter som kommer från studieovana miljöer. En hög andel disputerade lärare är viktig för att upprätthålla alla utbildningars status.

Kvalitetsutvärderingssystem som håller internationell standard

Vi är positiva till att delar av anslagen till grundutbildningen numera fördelas efter nationella kvalitetskriterier. Det främjar utveckling och kan även ge bättre information till studenterna om var kvaliteten är särskilt god. Det var

Fel! Okänt namn på

dock ett misstag av regeringen att förkasta det kvalitetsutvärderingssystem som arbetades fram i nära samarbete mellan dåvarande Högskoleverket, lärosätena och universitetslärares och studenternas företrädare. För att kunna kombinera respekt för högskolors och universitets frihet med medborgarnas krav på att skattebidrag används effektivt är det nödvändigt att staten både sätter upp principer för resursfördelning, är lyhörd och anstränger sig för att dessa principer är begripliga, förutsägbara och har förankring och förståelse bland lärosätena. Vi är också kritiska till själva innehållet i de kriterier regeringspartierna beslutat om. Kriterierna lägger allt för litet fokus på utbildningarnas kvalitet och genomförande, trots att den breda majoriteten inom sektorn inte motsatt sig utan tvärtom hade välkomnat dessa aspekter.

Även omvärlden har reagerat med kritik. En utvärdering initierad av den europeiska kvalitetssäkringsorganisationen the European Association for Quality Assurance in Higher Education (Enqa) har funnit att det finns allvarliga brister i det nya svenska utvärderingssystemet för högre utbildning. Det svenska systemet överensstämmer inte längre med den gemensamma standarden ESG (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area), och Universitetskanslersämbetet är inte fullvärdig medlem i Enqa. Det innebär att värdet av, och förtroendet för, svensk högre utbildning devalveras i ett internationellt sammanhang. Kritiken gäller såväl utvärderingssystemets inriktning och utformning som allvarliga brister i dåvarande Högskoleverkets självständighet gentemot regering och riksdag. Kvalitetsutvärderingssystemets kriterier bör därför ses över och justeras i dialog med lärosätena, universitetslärares och studenternas företrädare.

Bättre arbetslivskoppling

En bättre arbetslivsanknytning ger en verklighetsförankring i utbildningen. Det innebär också att fler studenter får kunskap om vad de utbildar sig till och att de därigenom kan göra mer välvägd studieval. Arbetslivsanknytning ger förståelse för sammanhang och studiemotivation. Arbetslivsanknytning utjämnar också skillnaderna i kontakter på arbetsmarknaden som är så viktiga för att få det jobb studenten strävar efter. Högskolor och universitet bör få ett tydligt uppdrag att förbereda studenterna inför arbetslivet. Särskilt viktigt är detta för studenter som saknar kontakter och nätverk. Högskolor och universitet bör även få i uppdrag att inlemma karriärplanering för alla studenter tidigt i utbildningen, och studie- och karriärrådgivningen på landets universitet och högskolor bör förbättras.

Ett modernt samhälles utveckling förutsätter en ökad kontakt mellan akademien å ena sidan och näringsliv, offentlig sektor och samhälle å den andra sidan. En förbättrad arbetslivskoppling gynnar således inte bara studenterna utan är även viktig för utvecklingen av näringsliv, offentlig sektor och samhälle. Genom en ökad kontakt ökar också kunskaperna om den senaste forskningen i näringsliv, offentlig sektor och samhälle samtidigt som studen-

terna tar med sig insikter om hur forskningsresultat nyttjas i praktiken tillbaka till lärosätet.

Arbetslivsanknytning kan ske på många olika sätt, varav gästföreläsare, adjungerade professorer och praktik bara är några. Inom vissa utbildningsområden och program är praktik en självklarhet, inom andra områden är den lågt prioriterad. Vi har riktningen att alla som läser ett program ska ha möjlighet att göra praktik, verksamhetsförlagd utbildning eller exjobb. Vi menar att det är rimligt att sätta upp målsättningen att alla studenter som vill och som studerar för att få en examen erbjuds praktik under sin utbildning. Detta bör tydligt formuleras i uppdragen till lärosätena, och lärosätena bör få i uppgift att redovisa vilka åtgärder man vidtagit och vilka resultat man uppnått. Lärosätena bör få i uppgift att se till att alla studenter som studerar för att få en examen har minst ett moment i utbildningen där studenten möter framtida potentiella arbetsgivare.

Samtliga universitet och högskolor bör ges i uppdrag att systematiskt följa upp tidigare studenter för att ytterligare höja kvaliteten i utbildningen. Dåvarande Högskoleverket har i en skrivelse till regeringen framhållit behovet av att högskolor och universitet genomför systematiska uppföljningar. Systematiska uppföljningar skulle vara ett viktigt verktyg för utvecklingen av utbildningarna.

Steg mot treterminssystem

Högskolepolitiken behöver inriktas tydligare på att studenter ska komma ut på arbetsmarknaden tidigare. Ett steg på vägen är en övergång till ett treterminssystem inom högskolan. Ett sådant system skulle öka genomströmningen och effektiviteten i högskolan, samtidigt som studenternas ekonomiska situation blir tryggare. Studenter ska kunna välja att läsa de vanligaste utbildningsprogrammen på kortare tid. Vi vill se ett studieupplägg där en treårig utbildning kan läsas på knappt 2,5 år samtidigt som en femårig utbildning kan läsas på fyra år.

Som ett första steg vill vi avsätta resurser i höstens budget för att stimulera fram relevanta sommarkurser som kan korta studenternas utbildningstid.

Sommarkurser ska vara frivilligt för studenten. Den student som vill jobba under sommaren, eller vill använda tiden till något annat, ska kunna göra det. Men den som vill avlägga sin examen snabbare och använda sin utbildning i arbetslivet ska kunna göra det.

Det finns tydliga samhällsekonomiska vinster i att använda somrarna för studier eftersom det möjliggör en snabbare genomströmning och ett tidigare inträde på arbetsmarknaden. Ett lika effektivt sätt att öka antalet arbetade timmar i ekonomin som att höja pensionsåldern är att korta utbildningstiden för unga.

Fel! Okänt namn

Studentmedarbetarskap

Andra förändringar som skulle ge effekt i samma riktning är att studenterna erbjuds studentmedarbetarskap med schyssta villkor eller kortare praktik under sommaren. Vi vill att 30 av de största universiteten och högskolorna får medel för att anställa var sin kompetensförmedlare med uppgift att matcha kompetens hos studenter med behov hos företag lokalt och regionalt. På så sätt får fler företag möjligheter att anamma nya metoder och forskningsresultat samtidigt som studenter ges möjlighet att arbeta extra inom det område som utbildningen syftar till. Studentmedarbete ska ha karaktären av riktigt arbete, men ske på deltid vid sidan av studierna. Studentmedarbetarna ska anställas enligt avtalade villkor på arbetsmarknaden.

Internationalisering

Om Sverige ska kunna ligga i framkant och säkra morgondagens forskning och innovation krävs ett tätt utbyte med andra delar av världen. I dag läser alltför få svenska studenter utomlands och sedan studieavgifter för utomeuropeiska studenter infördes i Sverige har även antalet inresande utomeuropeiska studenter minskat avsevärt.

Även administrativa hinder och orimligt långa väntetider på antagningsbesked riskerar att stänga ute duktiga utbytesstudenter från högre studier och forskning i Sverige. Alltför få nyutexaminerade utländska studenter beviljas uppehållstillstånd för att arbeta i Sverige efter examen och därmed går vår arbetsmarknad miste om högutbildade internationella begåvningar som skulle kunna lösa en del av landets rekryteringsproblem.

För att öka utbytet med andra delar av världen, och möjliggöra för fler studenter att stanna i Sverige för att arbeta och forska, behöver en andel av studieplatserna öppnas för utomeuropeiska studenter. Utgångspunkten ska vara att studier i Sverige är avgiftsfria. Även en dubbling av antalet svenska studenter som läser delar av sin utbildning utomlands bör vara en målsättning.

Öppen utbildningskultur

En annan aspekt av den ökade internationaliseringen är det som kallas öppen utbildningskultur. Det senaste året har MOOC (Massive Open Online Courses), avgiftsfria kurser som görs tillgängliga för ett obegränsat antal deltagare på nätet, börjat slå igenom stort. EU-kommissionen ska införa ett program om öppen utbildning i år. Detta kommer på sikt att revolutionera den högre utbildningen och skapa helt nya möjligheter såväl när det gäller att demokratisera den som när det gäller att använda de samlade utbildningsresurserna mer effektivt. Det är väsentligt att det finns strategier och visioner

för hur vi anpassar oss till detta, både som nation och på de enskilda lärosätena.

Broar mellan högskola och yrkeshögskola

Även om akademisk utbildning och yrkeshögskoleutbildning har olika struktur och innehåll är det mycket viktigt att undvika vattentäta skott mellan utbildningsformerna. Studenterna och deras fortsatta utvecklingsmöjligheter måste stå i fokus. Studenter inom yrkeshögskolan måste kunna gå vidare till högskola, och högskolestudenter kan ha god nytta av att komplettera sin akademiska utbildning med kurser inom yrkeshögskolan. Därför bör allt från poängsystem till utbildningarnas struktur ta hänsyn till detta.

Antagningssystemet och den öppna högskolan

Antagningssystemet till högskolan har fått kritik för att vara svåröverskådligt för de sökande, ha dålig prognoskraft och leda till ökad snedrekrytering. Att högskoleprovet har fått allt större betydelse för att komma in, inte minst på prestigeutbildningar, sägs vara en orsak till den dåliga prognoskraften för individens möjligheter att klara sina studier. Därtill gynnar det tydligt män ur högre socialgrupper på bekostnad av andra grupper. Även meritpoängens betydelse för högre studier och olika sätt att kompensera tidigare årskullar för dessa, ger systemet dålig prognoskraft och ökar orättvisorna. Det behövs en översyn av antagningssystemet för att göra det mer rättvist och transparent.

Högskolan ska vara öppen för alla oavsett social bakgrund, etnisk tillhörighet, bostadsort, könstillhörighet, funktionsnedsättning eller någon annan ovidkommande faktor. Den mångfald som finns i samhället måste avspeglas också i högskolan både när det gäller studenter, lärare och forskare. Men benägenheten att börja studera i högskolan är tydligt socialt skiktad. Personer med högutbildade föräldrar är överrepresenterade i högskoleutbildning och personer med kortutbildade föräldrar är underrepresenterade.

Den sociala snedrekryteringen har ökat under de senaste tio åren. Läsåret 2011/12 hade 36 procent av högskolenybjörarna under 35 år högutbildade föräldrar. Det innebär att åtminstone en av föräldrarna som lägst avslutat en treårig eftergymnasial utbildning. I befolkningen i åldrarna 19–34 år var motsvarande andel 24 procent. Den relativa chansen till högskolestudier fortsätter sedan att minska med föräldrarnas utbildningsnivå, och för gruppen som har föräldrar med förgymnasial utbildning är chansen en niondel jämfört med dem som har längre eftergymnasialt utbildade föräldrar.

Nybjörarna med utländsk bakgrund har blivit fler men är fortfarande underrepresenterade i högskolan. I årskullen födda 1985 hade 44 procent av ungdomarna med svensk bakgrund påbörjat högskolestudier vid 25 års ålder

Fel! Okänt namn på

medan motsvarande andel bland ungdomar med utländsk bakgrund var 39 procent.

Från början av 1990-talet skedde en förändring mot minskad social snedrekrytering. Bland högskolenybörjare under 35 år ökade andelen från arbetarhem från 18 till 24 procent samtidigt som andelen från högre tjänstemannahem minskade från 33 till 28 procent. Tyvärr har de borgerliga regeringarna inga ambitioner på detta område. Det samordnande arbetet med breddad rekrytering har i stor utsträckning lagts ned. Den borgerliga regeringens stopp av högskoleutbyggnaden, nya intagningsregler, förändrad gymnasieskola och kraftiga besparingar inom vuxenutbildningen kommer ofrånkomligen att öka den sociala snedrekryteringen igen.

Vi vill fortsätta arbetet mot snedrekryteringen. Det är djupt orättvist att familjebakgrunden spelar så stor roll för valet att gå vidare till högskolan. Dagens snedrekrytering innebär att personer med goda förutsättningar att klara av högskolestudier inte studerar. Samhället utnyttjar därigenom inte sina begåvningsresurser, samtidigt som efterfrågan på personer med högre utbildning ökar. Social och etnisk snedrekrytering är en misshushållning med mänsklig kompetens, erfarenhet och begåvning.

En breddad rekrytering och mer blandade studentgrupper ökar utbildningens kvalitet. I en grupp där studenterna har skiftande bakgrund berikas utbildningen av att olika erfarenheter, perspektiv och uppfattningar bryts mot varandra. Men nya grupper på högskolan ställer också nya krav på stöd och pedagogisk utbildning. Basår, introduktionskurser och sommarkurser som förbereder studenter för fortsatta akademiska studier är framgångsrika verktyg för lärosätena att använda sig av för att kunna dra nytta av blandade studentgrupper.

För ökad framgång med breddad rekrytering till högre utbildning krävs en tydligare styrning och en myndighet med uppdrag att främja breddad rekrytering och som kan stödja lärosätenas arbete. Insatser för att öka den breddade rekryteringen måste intensifieras på nationell nivå och samtidigt intensifieras på varje lärosäte. Liksom arbete för jämställdhet som ofta bedrivs i korta projekt som inte leder till strukturell förändring är detsamma sant för arbete med breddad rekrytering. Arbetet med breddad rekrytering behöver integreras i lärosätenas övriga arbete och bedrivs strategiskt, och resursfördelning och antagningssystem får inte motverka viljan att arbeta med detta.

Därtill bör kravet på högskolorna att arbeta med breddad rekrytering kompletteras med ett mål som fokuserar på breddat deltagande och fullföljande av studierna.

Utbyggnaden av högskolornas distansutbildningar och deras samarbete med kommunala lärcentrum och andra institutioner har betytt mycket för människors tillgång till högre utbildning i hela landet. En allt mer professionaliserad struktur och ett utvecklat kvalitetsarbete kombinerat med ny teknik har både gett fler tillträde till högre utbildning och större valfrihet för studenter. Det minskade beroendet av geografisk närhet har inneburit en stor frihet för många människor. Då det har stärkt den pedagogiska utvecklingen och samverkan mellan olika lärosäten har distansutbildningarna stärkt utbildningskvaliteten även på de utbildningar som inte läses på distans. Det har

också gjort det möjligt att bo kvar eller slippa pendla, vilket stärkt tillväxt och utveckling även på de orter som saknar lärosäte i sin närhet. Därför är vi oroad över de neddragningar av stödet till distansutbildning som skett de senaste åren. Arbetet med att utveckla och kvalitetssäkra distansutbildningen måste återupptas. Det borde finnas fantastiska möjligheter att samarbeta mer nationellt och internationellt för att skapa gemensam kvalitativ support vad gäller allt från teknisk infrastruktur och undervisningsformer till lärar- och studentstöd samt utvärdering.

Det är mindre vanligt med arbetarbakgrund bland yngre än bland äldre högskolenybjörjare. Åtgärder som syftar till att underlätta för äldre och yrkesverksamma att komma in i högskolan minskar därför också den sociala snedrekryteringen till högskolan. Arbetslivserfarenhet bör återigen vara meriterande vid tillträde till högskola och universitet. Det leder också till fler erfarenheter och perspektiv i studentgruppen, vilket höjer utbildningens kvalitet. Trenden i dag pekar dock i helt motsatt riktning, vilket är ett resultat av en medveten politik. Andelen studerande som inte kommer direkt från gymnasieskolan minskar avsevärt.

Arbetsförmedlingen ska vara ansvarig för nyanländas etablering på arbetsmarknaden. Men högskolor och universitet har en viktig roll att spela för alla invandrade akademiker när det gäller såväl validering som kompletterande utbildning. Vi vill också utveckla ett nytt och snabbt spår in på högskolan för invandrade akademiker för intensivkurser i svenska, gärna i kombination med kompletterande utbildning.

Ge fler yrkesverksamma möjlighet att återkomma till högskolan

Arbetsmarknaden förändras och då måste politiken, högskolor, universitet och yrkeshögskolan förändras med den. När kraven på arbetsmarknaden höjs så ökar också människors behov av påfyllnad av kunskap under sitt arbetsliv. Den utbildning man avslutar som tjugufemåring räcker inte för att klara ett över fyrtio år långt arbetsliv.

Vi vill därför förstärka uppdraget till lärosätena att skapa kurser och program som är anpassade till de yrkesverksammas behov. Lärosätena ska samverka med arbetsmarknadens parter för att säkerställa att de kurser och program som erbjuds passar de yrkesverksamma vad gäller innehåll men också tid och rum.

Vi vill att alla universitet och högskolor ges i uppdrag att samverka med arbetsmarknadens parter och staten för att garantera vidareutbildning för yrkesverksamma.

Jämställdhet och kunskap om genus

Det finns problem med bristande jämställdhet i högskolan och med dem måste vi komma tillrätta om högskolan ska behålla sin legitimitet i samhället. Trovärdigheten hotas om man kan misstänka att det snarare är ovidkommande faktorer som kön, som styr akademien, än kompetens. Kvinnor är i majoritet bland studenterna, och har varit så sedan 1977, men deras andel minskar successivt högre upp i den akademiska hierarkin. Andelen professorer som är kvinnor är bara 23 procent. Fortfarande är chansen att bli professor markant mycket större för doktorer som är män, och professorer som är kvinnor utnämns i genomsnitt betydligt senare under sin akademiska karriär. Ökningstakten sedan 1995 har varit en procentenhet per år. Om det fortsätter i samma takt kommer det att ta nästan tre decennier innan andelen professorer är 50–50.

Men tid kommer inte att lösa problemen med bristande jämställdhet i högskolan. Ett mer aktivt och målinriktat arbete krävs för att nå jämställdhet. En avgörande faktor för att stärka jämställdheten i högskolan är en effektiv styrning och uppföljning från regeringens sida. Det bör därför tas ett stärkt, samlat grepp kring styrning, uppföljning och kontroll av jämställdheten i högskolan. Kvantitativa mått och mål har under senare år utgjort en viktig del av styrningen mot en mer jämställd högskola.

Det finns brister i arbetet för jämställdhet inom den svenska högskolan när det gäller bland annat långsiktighet, planmässighet, samverkan samt teoretisk och praktisk kunskapsöverföring. Lärosätena behöver kunskap och konkret stöd. Det behövs därför en statlig aktör som på systemnivå och med kraft kan driva på arbetet för ökad och stärkt jämställdhet i högskolan. Universitetskanslerämbetet och Universitets- och högskolerådets uppdrag på jämställdhetsområdet bör därför konkretiseras och utvecklas. Verket bör följa upp, utvärdera och långsiktigt främja och stimulera arbetet för ökad och stärkt jämställdhet i akademien. Mera specifika uppgifter bör bland annat vara att systematiskt utvärdera jämställdheten på de enskilda lärosätena samt lämna förslag till regeringen om utbetalning av jämställdhetsbonus, ge information, råd och stöd till de lärosäten som efterfrågar det på områden som har särskild betydelse för jämställdheten, främja samverkan mellan institutioner och lärosäten i arbetet för jämställdhet, följa forskningen och det praktiska arbete som bedrivs på högskolor och universitet som har betydelse för jämställdheten samt årligen rapportera till regeringen om utvecklingen vad avser jämställdhet i högskolan samt lämna förslag till eventuella åtgärder.

En jämställdhetsbonus bör införas inom ramen för resurstilldelningssystemet. Bonus bör utgå till lärosäten där jämställdheten, både kvantitativt och kvalitativt sett, efter systematisk utvärdering bedöms vara påtagligt god respektive ha påtagligt förbättrats. Jämställdhetsaspekter bör också i större utsträckning beaktas inom ramen för det nya kvalitetsutvärderingssystemet, och examensbeskrivningarna i högskoleförordningen bör ses över ur ett jämställdhetsperspektiv.

Det är betydelsefullt att både kvinnor och män känner sig väl till rätta i undervisningssituationen. Därför bör lärare ha kunskap om genus och hur detta påverkar undervisningen.

Pedagogisk utveckling

Det samordnande arbetet med pedagogiskt utvecklingsarbete har i stor utsträckning lagts ned. Pedagogiskt utvecklingsarbete är av allra största vikt för att höja kvaliteten på den högre utbildningen och för att öka genomströmningen. Lärosätenas arbete med dessa frågor har stor utvecklingspotential, vilket inte minst bevisas av återkommande upprop kring studenternas bristande kunskaper och prestationer. Universitets- och högskolerådet bör ges i uppdrag att bidra med inspiration och stöd.

Ett starkt studentinflytande

För några år sedan var glädjande nog alla riksdagspartier eniga om att utreda hur kårobligatoriet kunde avskaffas på ett sätt som bevarade och stärkte studentinflytandet. Vi socialdemokrater försvarade inte kårobligatoriet av något principskäl. Men regeringspartierna utformade sitt förslag så att studenternas internationellt sett unika inflytande riskerar att slås i spillror. Vi ser stora poänger med att svenska studenter inte bara är passiva konsumenter, utan tvärtom aktiva och kunniga medaktörer i akademien.

Nu har det gått några år sedan avskaffandet, och en rapport från SUHF och SFS visar att det finns skäl att känna oro för både studentinflytandet och studentkårernas oberoende. Många kårer har minskande medlemstal och är ekonomiskt pressade. Därmed riskerar granskningen och utvecklingen av högskolornas kvalitet att försämrans.

Regeringen har dessutom lagt över ett antal nya kostsamma uppgifter för den studiesociala verksamheten på högskolorna utan att skjuta till en krona för detta. Resurser kommer därför att tas från grundutbildningsanslaget och urholka utbildningskvaliteten ytterligare. Sammantaget är detta djupt ansvarslöst mot alla som verkar i den högre utbildningen idag.

Studentinflytandet måste vara starkt på alla nivåer och legitimiteten för studentrepresentanterna värnas. Studentkårer och nationer måste även i framtiden vara fria och oberoende gentemot högskolan. Utbildningsbevakningen för att utveckla kvaliteten i utbildningarna måste fortsätta. Det studiesociala arbetet och studenthälsan måste bibehållas och utvecklas ytterligare. Konsekvenserna av avvecklingen av kårobligatoriet och formerna för hur studentinflytandet kan säkras långsiktigt och utan stark beroendeställning till vare sig staten eller lärosätena bör därför ses över.

Fel! Okänt namn

Högskolor och universitet – en del av samhället

Universitet och högskolor är en del av samhället och har en viktig samhällelig uppgift. Staten måste kunna garantera en fri forskning och undervisning med hög kvalitet, oberoende av externa intressen och finansierare. Därför finansierar staten universiteten och högskolorna med cirka 40 miljarder kronor per år. Besluten om den närmare inriktningen och uppläggningsen av verksamheten fattar lärosätena i stort sett själva. Mot denna bakgrund är det rimligt att allmänheten representeras och har insyn i det arbetet. Det är naturligt att landets högskolor och universitet har styrelser där ledamöterna har en bred förankring i det omgivande samhället. Av detta följer att personer från näringslivet och med politiska förtroendeuppdrag på nationell, regional eller lokal nivå utgör en naturlig rekryteringsbas för en del av lärosätenas styrelser.

Vi motsätter oss inte regelförenklningar eller stärkta befogenheter för högskolorna som stärker deras utvecklingspotential. Däremot vill vi varna för de långsiktiga konsekvenserna av ett ökat avstånd mellan lärosätena, staten och det omgivande samhället. Om högskolevärlden får helt och fullt råda sig själv avseende resursfördelning och organisation även i strategiskt viktiga frågor, och inte vill svara upp mot det moderna samhällets krav på insyn, ökad effektivitet och minskade klyftor mellan olika samhällssektorer, finns en risk att samhället drar sig undan även ekonomiskt. En sådan utveckling skulle drabba högskolans långsiktiga oberoende såväl som högskolans status i samhället. Bland annat därför måste högskola och forskning vara en angelägenhet för alla, inte bara för dem som verkar direkt i verksamheterna.

Studiemedel som det går att leva på

Utbildning är den enskilt viktigaste insatsen för att stärka Sveriges konkurrenskraft, skapa tillväxt av nya jobb och bekämpa arbetslösheten. Den högre utbildningen spelar en allt större roll i vårt samhälle. En högskoleutbildning ökar möjligheterna att få ett jobb och allt fler ungdomar vill läsa på universitet eller högskola. Men samtidigt har studenternas ekonomiska situation försämrats under de senaste åren. Många studenter upplever att de ekonomiska villkoren går ut över studierna.

Vi vill ge fler människor möjlighet till utbildning och möjlighet till ett livslångt lärande. Steget att påbörja en utbildning och ta studielån kan upplevas som olika stort för olika människor. Tyvärr spelar fortfarande samhällsklass och bakgrund stor roll för utbildning. Ett generöst och flexibelt studiestödssystem har en central roll för att bryta dessa mönster. Vår utgångspunkt är att det ska vara möjligt att klara sin försörjning under studietiden utan inkomster från arbete eller ekonomiskt stöd från anhöriga. Vi är positiva till att den som vill och har möjlighet att kombinera sina studier med arbete också gör det. Men för flera grupper av studerande är det inte möjligt att kombinera studier

Fel! Okänt namn på

med arbete, eller innebär det så stor ansträngning att studier eller familjeliv blir starkt lidande. Det gäller till exempel studerande med barn, studenter med funktionsnedsättning och studenter med stor andel schemalagd tid under sina studier.

Allt fler studenter har barn, och deras ekonomiska situation är särskilt pressad. Mer behöver göras för grupper av studenter som har en särskilt utsatt ekonomisk situation, däribland studenter som har barn.

Arbetslivet ställer allt högre krav på flexibilitet och omställning. Det är viktigt att kunna utbilda sig både inom sitt yrke och till andra yrken. Vi har länge krävt att den övre åldergränsen för rätt till studiemedelssystem ska höjas. Från dagens 54 år höjer regeringen åldergränsen till 56 år. Lånetrappan, det vill säga nedtrappningen i rätten att låna, föreslås som en konsekvens höjas med två år. Det är bra att regeringen lyssnar och ändrar dessa regler.

Trygghetssystem för studenter

Högskolestudier är en heltidssysselsättning och det förutsätter att studenter har dels en rimlig studiemedelnivå, dels ett socialt skydd som fångar upp vid såväl sjukdom, föräldraskap som arbetslöshet. Med generella och förutsägbara system skapas en trygghet som väcker människors vilja att ta steget att påbörja studier och möjligheten att fullfölja dem.

Nu sker ett viktigt arbete med att förändra socialförsäkringssystemen, och det är viktigt att uppmärksamma studenters situation i det arbetet. Vi vill vi peka på två viktiga områden som behöver behandlas: antalet karensdagar och möjlighet till deltidssjukskrivning.

Stockholm den 2 september 2013

Ibrahim Baylan (S)

Louise Malmström (S)

Caroline Helmersson Olsson (S)

Gunilla Svantorp (S)

Cecilia Dalman Eek (S)

Håkan Bergman (S)

Thomas Strand (S)

Adnan Dibrani (S)